

Cantas falsidades nos aprenderon sobre a historia de España!

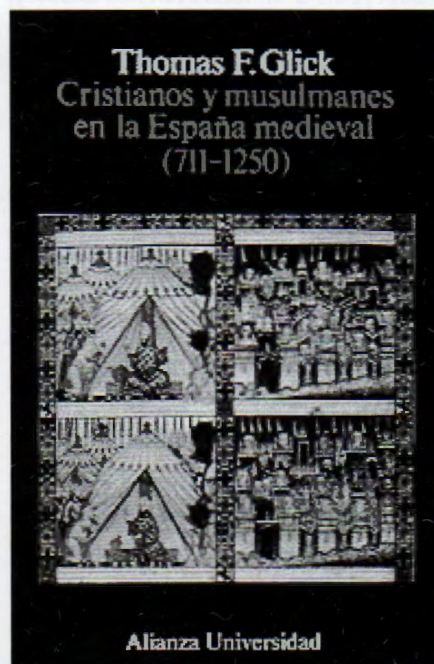
Francisco Calo Lourido

Todas as persoas, como seres dotados de memoria, lembramos unha inmensa cantidade de datos, que logo, por falta de interese, caen no esquecemento; mais sentimos tamén a necesidade de conservar feitos, momentos e situacións aos que damos un valor especial por consideralos marcantes ou fulcrais na traxectoria da nosa vida. En ocasións detémonos a pensar nela, percorrendo aqueles fitos que máis influíron no noso decurso vital e, ás veces, ata elaboramos con parte deles un currículo académico e profesional. Todos nós temos a nosa propia historia. Outro tanto sucede cos grupos humanos, cos pobos e cos estados, e emprego esta última palabra con toda a intención, xa que podemos falar de estado romano, cidades-estado, estados italianos, estado de Aragón, etc. A verba nación empregábase, ata finais do s. XVIII, unicamente como lugar de orixe, de nacemento, sendo no senso actual unha creación recente que se pode empregar ou non como sinónimo de estado, sabendo que hai nacións sen estado (Galicia), nacións formadas por estados (EE.UU.), estados-nación (Francia), etc.

Todos os estados sentiron a necesidade de elaborar a súa historia, xa fose facendo listados de reis, anais ou crónicas, mais coa aparición das nacións a partir da Revolución Francesa faise preciso construír as súas respectivas historias a fin de engrandecelas. Todos os chamados estados nacionais tiveron o seu historiador (Modesto Lafuente en España, Alejandro Herculano en Portugal, Jules Michelet en Francia, etc.), que elaboraron extensas historias coa pretensión de engrandecer,

fortalecer e prestixiar as súas respectivas nacións. Xa no século XVIII, coa chegada dos Borbóns a España, se crearon, a imitación de Francia, as "Reales Academias" e, se a da Lingua "limpia, pule y da esplendor" ao castelán, lingua oficial de España, a da Historia ten unha misión semellante e encargárase de fixala, evitando desviacións. Do mesmo xeito que todos estudamos desde a escola as rixidas normas ortográficas e sintácticas da lingua española, igualmente aprendemos unha Historia canónica, ortodoxa e indiscutible, conducente a homologar en todas as terras de España uns mesmos feitos, reais ou artificiosamente construídos, que nos inculcaban aos da miña xeración a idea dunha España non só antiquísima, senón "una, grande y libre".

A antigüidade de algo sempre foi un ingrediente valorativo do mesmo e, durante séculos, foi empregada con valor xurídico baixo a fórmula de "tempo inmemorial". As nacións teñen que ter moita antigüidade, chegando algúns historiadores actuais ao ridículo de considerar aos pintores de Altamira os primeiros españois. Viriato, aínda que nos dixesen que era un pastor lusitano, era tamén un exemplo do bo español, como español era o emperador Traxano, aínda que el pensase –e soubese– que era romano. Así como *Hispania* é unha verba latina de procedencia posiblemente púnica, co significado de "illa ou costa de coellos", a palabra *español* naceu no século XI no Languedoc para designar aos cristiáns da Península Ibérica, aparecendo as primeiras citas no século XII. Para os musulmáns, o que había era al-Ándalus ou Spania para nomear o seu territorio e Galicia (Yalliqliya/Gallikkia)

para o resto da península, chegando a denominar "perro gallego" ao Cid Campeador. Américo Castro, seguindo ao romanista suízo Paul Aebischer publicou en Madrid "*Español*", palabra *extranjera*, onde lemos: "Pongamos fin a la farsa de llamar españoles al emperador Trajano, al filósofo Séneca y a San Isidoro de Hispalis (Sevilla es arabización de Hispalis). Ninguno de los cuales es español, porque entonces no los había", e engade que quixo "ofrecer al lector una historia de España liberada del pueril tradicionalismo de los panhispanistas retrospectivos (muchos creían que Tartessos, Viriato, Teodosio, Isidoro de Hispalis ya estaban en España, eran ya españoles)".

Antes deste traballo de Américo Castro, xa Ortega tiña publicada a *Rebelión de las masas* (1930) na que nos di que, na época do Cid, o que se estaba empezando a fraguar era o estado de Castela e León, e que nin había españois nin pola cabeza lles pasaba que chegase a haber nun futuro unha construción política chamada España.

Engade Ortega que os historiadores, "Para explicamos como se han formado Francia y España, suponen que Francia y España preexistían como unidades en el fondo de las almas francesas y españolas. ¡Como si existiesen franceses y españoles originariamente antes de que Francia y España existiesen! ¡Como si el francés y el español no fuesen, simplemente, cosas que hubo que forjar en dos mil años de faena!".

No ano 711 entran os musulmáns na Península Ibérica e ocupan a maior parte dela. Os cristiáns, segundo nos aprenderon libros e mestres, encomenzaron a chamada Reconquista, verba esta que carece absolutamente de senso, chegando con pensar que, se hoxe uns estranxeiros nos expulsan a todos de Pontevedra, nós loitaremos por reconquistar as nosas casas e fincas, e os nosos fillos e netos tamén, pero estaremos loitando así durante case 800 anos? Simplemente ridículo e, a maiores, a realidade foi dun xeito moi diferente. Diciannos que os musulmáns eran xentes que falaban raro, vestían raro e mataban aos que non se quixesen converter ao Islam, polo que houbo que fuxir ao norte. Todo isto é unha falsidade. A maioría dos

que entraron procedían do norte de África, territorio no que falaban latín, o mesmo que na Península, non forzaron conversións e permitiron que os cristiáns que quedaron en al-Ándalus conservasen os seus propios xuíces e bispos. O que sucedeu foi que os chamados mozárabes, mantendo a relixión cristiá mudaron a lingua ao árabe, atopándose Afonso VI con que os moradores cristiáns de Toledo, no século XI, xa unicamente falaban árabe, e as propias elites, caso do xuíz dos cristiáns de Córdoba ou o propio bispo, tiñan, xa en 962, nomes como Walid ibn Khayzuran ou Asbagh ibn 'Abd Allah respectivamente. Seguindo a Thomas F. Glick en *Cristianos y musulmanes en la España Medieval*, dos 7 millóns de habitantes que habería na península, o 80%, é dicir, uns 5,6 millóns tiñan aceptada a relixión musulmá alá polo ano 1100. Non esquezamos que a conversión, voluntaria, facilitaba o ascenso social e evitaba pagar o imposto de capitación, que só afectaba aos non musulmáns. Cantas conversións ao Islam habería hoxe, se nos librasen de pagar o IRPF?

Díxosenos que cristiáns e musulmáns andaban continuamente loitando uns contra os outros, o cal é

absolutamente falso, sendo as alianzas entre eles práctica habitual. Cando Almanzor arrasou Compostela (997) viñan con el nobres galegos do sur do Miño e, segundo o historiador Pierre Bonnassie en *Las Españas medievales*, tamén moi posiblemente cataláns, navarros, vascos, leoneses e caste-láns. O rei Sancho o Gordo, despois dunha cura de adelgazamento en Córdoba, recuperou o seu trono, en 959, coa axuda militar do califa Abderramán III. Pedro II de Aragón, en 1283, pediu besteiros e lanceiros aos mouros do seu reino de Valencia para loitar contra Francia. Na Guerra Civil (1282-1283) entre Afonso X (para os galegos, IX) e o seu fillo, o futuro Sancho IV, o Rei Sabio pediu axuda aos Banu Marín de Marrocos, contando o seu fillo coa do rei mouro de Granada. Poderíamos citar as alianzas do Cid, ou os casamentos cruzados, caso, entre moitos, de Vermudo II enviando a súa filla a Almanzor, ou Afonso VI, xerando coa princesa Zaida de Sevilla o seu único fillo varón. Houbo loitas, pactos, acordos, trasacordos casamentos e períodos de paz, o que non houbo foi reconquista, senón conquistas a unha e outra banda que remataron cuns Reis Católicos, que nada tiñan que ver, en ningún senso, cos visigodos de don Rodrigo, ocupando Granada.

Con Isabel e Fernando chegamos a un dos maiores tópicos falsos da Historia: a unidade de España por eles forxada e, tirando do fío, o nacemento da nación española. Non sei como tantos políticos, principiando polo presidente do goberno, poden ter tal ignorancia histórica e xurídica como para repetir isto continuamente. Os RR. CC. nin unificaron España, nin semella que tivesen nunca intención de facelo, non sendo no eido da relixión. Na Península había cinco reinos, algún deles incorporando varios: Castela, Aragón, Navarra, Granada e Portugal.

Reino de Galicia integrado na Coroa de Castela (a partir de 1230)

LA ESPAÑA IMPERIAL

1469-1716

J.H.Elliott

Vicens Vives

O matrimonio de Fernando e Isabel foi unha unión persoal e dinástica, xuntando dous deses cinco reinos de características moi diferentes.

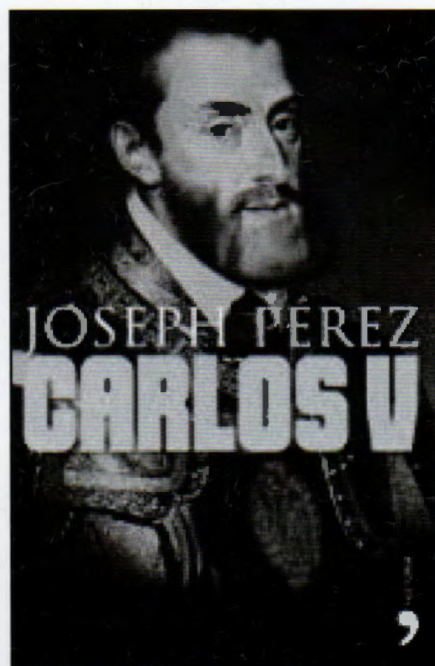
Castela era tres veces maior que Aragón e tiña 6 ou 7 millóns de habitantes contra un único millón de Aragón; Castela era rica e tiña unha monarquía forte, autoritaria, mentres Aragón estaba pobre e a súa monarquía era moi débil, existindo unhas cortes poderosas (A *Generalitat* existe desde as cortes de Monzón de 1362). Fernando foi rei de Aragón e de Castela, mentres Isabel só foi raíña de Castela e consorte en Aragón. Desde a voda, Fernando viviu 37 anos en Castela e só 4 en Aragón, onde todo tiña que pactar (a teoría política alí era o pactismo, fronte ao autoritarismo en Castela), preferindo facelo por medio de vicerreis. Cada reino tiña leis propias, lingua propia e moeda propia e os cataláns eran estranxeiros cando chegaban cos seus barcos aos portos de Castela, como Sevilla ou Santander, ou na feira internacional de Medina del Campo, onde tropezaban cos banqueiros xenoveses, os seus seculares rivais, encargados das finanzas de Castela, segundo lemos

na *Introducción a la España Medieval* de Gabriel Jackson. As Canarias remátanse de conquistar agora e serán integramente para Castela, o mesmo que as Indias. A implantación da Inquisición foi en diferentes datas nos dous reinos, pola oposición dos aragoneses a recibir inquisidores de Castela; foron tamén distintas as datas de expulsión dos mouros que se negaron a ser bautizados. Isabel fixo ela soa o testamento de Castela, deixando o reino á súa filla Xoana a Tola, e Fernando, despois de tantos anos, deixa de ser rei de Castela, actuando alí só como gobernador, pola saúde mental da filla, e retornando ao seu propio reino de Aragón e, algo que se adoita silenciar, volvendo a casar, agora con Germana de Foix, moza de 18 anos, pensando en ter un fillo varón que herdase Aragón.

J. H. Elliot, en *La España Imperial 1469-1716*, dixo que a unión de Aragón e Castela non foi a unión de dous pobos, senón "de dos casas reais", mantendo cada reino a súa estrutura e forma de goberno e diferenciándose, unicamente, en que baixo Fernando e Isabel, no canto de seren dous reinos rivais, pasan a seren asociados, como unha confederación en igualdade entre socios, esencialmente distintos, que conservaron as súas propias institución e modo de vida. Lynch en *Monarquía e Imperio: El reinado de Carlos V* deixou dito: "En efecto, la unidad no era una condición natural en los habitantes de España, por lo cual el impulso tenía que proceder desde arriba" e non se fixo. Poderíamos seguir multiplicando as citas nas que se insiste en que baixo os RR. CC. e sucesores non houbo máis unidade que a de formar parte dunha mesma monarquía, pero cada reino conservaba leis, administración e estruturas governativas propias e distintas. España aínda

tardará séculos en se unificar e en ser, politicamente, unha nación.

Canto se nos ten falado do Imperio Español no que nunca se poñía o sol! A realidade é que nunca tal cousa houbo. España nunca tivo un imperio europeo e, desde o punto de vista legal, institucional ou político, tampouco americano. Carlos V foi emperador por herdanza (e elección moi ben pagada) de seu avó paterno Maximiliano de Austria e era dono dos Países Baixos por herdanza de súa avoa María de Borgoña, así como de Castela, Aragón, Navarra ou Granada recibidos de Isabel e Fernando. Todo era del, para entendernos, como fincas da súa propiedade e podía facer con elas o que quixese. Martínez e Sobaler, en *El Imperio Hispánico* din que "cada uno de estos territorios constituía una unidad independiente, y el rey lo era de cada una de las partes". Cando, con 17 anos e sen ter nin idea de ningunha lingua peninsular, chegou a Castela, fíxoo cun séquito maioritariamente formado por estranxeiros, que, por se as cousas se complicaban, querían acaparar postos e facer fortuna o máis á presa posible. Chièvres

era gran chambelán e foi contador maior de Castela, cargo que vendeu por 30 000 ducados ao duque de Béjar, Guillaume de Croy, sobriño de Chièvres, foi nomeado, con 16 anos, arcebispo de Toledo, Adrián de Utrecht, titor de Carlos, foi bispo de Tortosa e rexente, etc. Seguindo a J. H. Elliott, no libro denantes citado, a muller de Chièvres, xunto coa de Charles de Lannoy, palafreireiro maior, conseguiron salvocondutos para sacar de España 80 mulas e 300 cabalos cargados de panos, ouro e alfaias; o gobernador de Bresse, Laurent Gorrevod, conseguiu unha licenza para transportar negros a América, privilexio que vendeu aos xenoveses por 25 000 ducados. Un valón, Jean de Sauvage, foi nomeado presidente das cortes de Castela, ofensa que ocasionou fortes protestas no reino. Maiores foron as das cortes de Aragón e máis aínda as de Cataluña. Esta camarilla de estranxeiros, ávidos de saquear o país, chamaban despectivamente aos casteláns "os nosos indios". Curioso imperio está forxando e encabezando España!

Francisco de Vitoria, contemporáneo de Carlos e un dos creadores do dereito internacional, nunca

podería coincidir cos que defenden que o Imperio era de España, cando protestaba xusto polo contrario, dicindo que España non estaba sometida ao Imperio; e Galindez de Carvajal, en 1525, insiste en que "los castellanos no tienen ningún motivo para sufragar los gastos del Imperio; los servicios que el Rey pueda pedir a las Cortes de Castilla deben justificarse exclusivamente por la defensa de los intereses propios de Castilla". Para eles era evidente que Carlos pretendía arranxar os problemas das súas fincas centroeuropeas con cartos de Castela. Como todos os seus territorios eran, segundo Josef Pérez en *Carlos V* (de onde proceden as citas anteriores), "bienes patrimoniales que el soberano recibe de sus padres y transmite a sus hijos y sucesores", dubida Carlos a quen deixar Flandres, se a Filipe ou a María, optando na fin polo primeiro, mais tendo que ceder ás pretensións de seu irmán Fernando que, amparado polo ordenado por Maximiliano, sempre lle esixiu Austria e o Imperio, chegando por esta causa a se deixaren de falar durante moitos anos. Malia ter el repartido os territorios entre seu irmán Fernando e seu fillo Filipe, dille a este que nunca faga tal cousa, o que tampouco se cumpriu, pois deixou Flandres á súa filla Isabel. A cesión de Castela a Filipe foi redactada en castelán, mentres que a de Aragón foi feita en latín, pois este reino nunca consentiría que se fixese na lingua do veciño.

No seu primeiro testamento (Bruxas, 1532) dispuxo ser enterrado nesa cidade ou, caso de se reconquistar Borgoña (en poder de Francia), na cartuxa de Champmol, en Dijon, por ser o panteón familiar. Só no caso de morrer en España, quere que o enterren en Granada. El sempre, con toda lóxica, se sentiu borgoñón, como vemos, aínda en 1547,

cando recomendou a Filipe que non esquecese nunca Borgoña "nuestra patria" e, ao ano seguinte, mandou ao duque de Alba que mudase o cerimonial da corte de Castela polo máis complicado de Borgoña, amais de organizar dese xeito a Casa Real.

Filipe II continuou a política de seu pai desde o punto de vista da unión dos reinos e podemos dicir que nunca tivo interese algún en castellanizar os demais territorios. El nunca foi emperador de Alemaña, nin das terras americanas, malia a petición que lle fixo Hernán Cortés, trala conquista de México. As Indias sempre foron chamadas "nuestros reinos de las Españas". Xuridicamente nunca existiu un imperio americano, sendo o nome oficial Monarquía Hispánica. España nunca tivo imperio.

Xa para rematar, cando España deixa de ser un conxunto de reinos a pasa a ser unha? Hai que agardar ata 1714, baixo o primeiro Borbón Filipe V. Con el, os territorios da coroa de Aragón pasaron a ser gobernados segundo as leis e costumes de Castela, elimináronse centenarias institucións como a Generalitat e o Consell de Cent, nomeáronse corrixidores como en Castela, instaurouse a Capitanía Xeneral e os asuntos de Aragón pasaron a ser despachados polo "Consejo de Castilla". E para que España sexa unha nación aínda faltarían case 100 anos, cando na Constitución de Cádiz (1812) se di, no seu artigo primeiro, que "La Nación española es la reunión de todos los españoles de ambos hemisferios". E os políticos falando de españois desde o Paleolítico e de imperios e presumindo de que vivimos na nación máis antiga de Europa. Canta razón tiña Ortega y Gasset cando, hai case cen anos, dixo: "Las gentes más 'cultas' de hoy padecen una ignorancia histórica increíble".

